

მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობები

ასოც. პროფ. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი

I. მეუღლეთა თანასაკუთრება

სკ-ის 1158-ე და მომდევნო მუხლები იძლევიან კანონისმიერი ქონებრივი რეჟიმის, კერძოდ, „საერთო საკუთრების რეჟიმის“ დეფინიციას, აწესრიგებენ მის წარმოშობას, განსხვავებულ ქონებრივ მასებს, რომლებიც წარმოიშობა მის ფარგლებში და ზოგადად აფორმებენ მის სამართლებრივ კონცეფციას.

საქორწინო ხელშეკრულებით სპეციალური ქონებრივი რეჟიმის შეთანხმების გარეშე, მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შექმნილი ქონება ხდება მათი საერთო ქონება, თუ ის არ განეკუთვნება გამოცალკევებულ ქონებას (სკ-ის 1161, 1162 მუხლები). ქორწინების განმავლობაში მოპოვებულის წყარო, ზოგადად, არანაირ როლს არ თამაშობს (გამონაკლისი: სკ-ის 1161 ბ) მუხლი). საერთო ქონების ნაყოფი და ასევე გამოცალკევებული ქონების ნაყოფი განეკუთვნება საერთო ქონებას. გარდა ამისა, საერთო ქონებასვე განეკუთვნება სახელფასო მოთხოვნა (რამდენადაც ყადაღაუნარიანია – შეიძლება მიეცეს იძულებითი აღსრულება), მოთხოვნები დელიქტიდან, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან, დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებიდან და რეალაქტით მოპოვებული, მაგალითად, გადაამუშავების შედეგად.

საერთო ქონებისადმი მიკუთვნება ხდება კანონის ძალით, გარიგებისმიერი აქტის გარეშე, რის გამოც შეუძლებელია კეთილსინდისიერი მოპოვება. ქორწინებაში შექმნილის და ამგვარად, საერთო ქონების მხოლოდ ერთი მეუღლის სახელზე რეგისტრაციის შემთხვევაში, რეესტრის ჩანაწერი ხდება არასწორი და უნდა ჩასწორდეს. ჩასწორების მოთხოვნა გამომდინარეობს თავად სკ-ის 1158-ე მუხლიდან და მე-

უღლეს ავალდებულებს თანაქმედებას ამ ჩასწორების პროცესში.

1. სამართლებრივი კონსტრუქცია

საერთო საკუთრებად ქცევის სამართლებრივი კონსტრუქცია საკამათოა.¹ დოგმატურად ყველაზე გამართულია გამჭოლი მოპოვება², ანუ საკუთრების ჯერ ერთი მეუღლის საკუთრებად ქცევა და მხოლოდ ამის შემდეგ მისი გადაქცევა საერთო საკუთრებად. თუმცა პრაქტიკული მოსაზრებები ამართლებენ პირდაპირ საერთო საკუთრებად ქცევის გადაწყვეტას. მაგალითად, მიწის ნაკვეთზე (საერთო) საკუთრების შექმნისას ზედმეტია ჯერ ერთ-ერთი მეუღლის სახელზე რეგისტრაცია და შემდეგ საერთო საკუთრებად გადარეგისტრირება. შესაბამისად, დასაშვებია პირდაპირ საერთო საკუთრებად რეგისტრაცია.³

2. სანივთოსამართლებრივი კონცეფცია

ისევე როგორც სხვა თანაზიარი საკუთრების რეჟიმის დროს, აქაც, მეუღლეებს არ აქვთ გამოცალკევებადი წილი საკუთრებაში, რომლის დამოუკიდებლად განკარგვაც მათ ხელეწიფებათ. მეუღლეებს არ აქვთ არც ცალკეული კვოტა საერთო საკუთრებიდან გამომდინარე მოთხოვნასთან დაკავშირებით და კრედიტორს არ ძალუძს მათ წინაშე ამ წილის მიმართ გაქვითვა. ასევე არ არის გასხვისებადი ქონების გაყოფამდე საერთო ქონებაში მონაწილეობა

¹ Hofmann, Zum Erwerb einzelner Gegenstände durch einen Ehegatten für das Gesamtgut der Gütergemeinschaft, FamRZ 1972, 117; BGHZ 82, 348.

² Gernhuber/Coester-Waltjen, Familienrecht, 6. Aufl., München 2010, § 38 Rn. 26 f.

³ BGHZ 82, 350.

(აბსტრაქტული წილი). ვალდებულება ამ ნაწილის გასხვისებასთან დაკავშირებით ბათილია, თუმცა შეიძლება განიმარტოს, როგორც საერთო ქონების გაყოფის მოთხოვნის დათმობის ვალდებულება (შდრ. სკ-ის 1170 I მუხლი).

II. თანასაკუთრებაში არსებული ქონების მართვა და განკარგვა

ქორწინებაში შექმნილის საერთო საკუთრებად გადაქცევა სკ-ის 1158 I მუხლის მიხედვით წარმოშობს სამ საკითხს: ამ ქონების მართვის, პასუხისმგებლობისა და გაუქმების საკითხს, რაც შესაბამისად არის მოწესრიგებული სკ-ის 1159-1160-ე, 1170-ე და 1164-1169-ე მუხლებში. საერთო ქონების მართვა (ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა), სკ-ის 1159-ე მუხლის მიხედვით, ხდება მეუღლეთა შორის ურთიერთშეთანხმებით. მეუღლეთა მიერ საერთო ქონების ერთობლივად მართვის ცნება მოიცავს მათ ფლობას, განკარგვას, სარგებლობასა და მასთან დაკავშირებულ სასამართლო დავაში მონაწილეობას. ამ ცნებით მოცულია საერთო ქონებასთან დაკავშირებული ისეთი მოქმედებები, როგორცაა ხმის უფლების გამოყენება საზოგადოებაში, ღონისძიებები, რომლებიც უკავშირდება ამ ქონების სარჩოდ გამოყენებას.⁴

ვალდებულებითი გარიგებები, პირველ რიგში, ავალდებულებენ უშუალოდ მოქმედ მეუღლეს, ხოლო საერთო ქონებაზე ვრცელდება მხოლოდ მეორე მეუღლის მხრიდან თანხმობის გაცხადების შემდეგ. საერთო ქონებისათვის რაიმე ნივთის შემატება არ მოითხოვს მეორე მეუღლის თანხმობას. გამონაკლისი ნების მიღების კომპეტენცია აქვს თითოეულ მეუღლეს დამოუკიდებლად. გამონაკლისს არ წარმოადგენს არც მოშლა, რომელიც შეიძლება მხოლოდ ერთ მეუღლეს მიუვიდეს და არც ოფერტით ბოჭვა.⁵ მოთხოვნების წაყენება შეუძლია ორივე მეუღლეს ერთობლივად.

მეუღლეთა მიერ საერთო ქონების ფლობა უნდა მოხდეს ერთობლივად, ანუ უნდა იყოს თანამფლობელობა. თუმცა ის წარმოიშობა

არა *ipso iure*, არამედ მხოლოდ ერთი (მფლობელი) მეუღლის მხრიდან მისი მინიჭების შემდეგ, რისი ვალდებულებაც მფლობელ მეუღლეს გააჩნია. მფლობელობის დაცვაზე უფლებამოსილია თითოეული მეუღლე. ეს დაცვა შესაძლებელია ასევე მეორე მეუღლის მიმართაც განხორციელდეს.⁶

საკუთრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნების სასამართლო წესით წაყენების უფლებამოსილება მეუღლეებს აქვთ მხოლოდ ერთობლივად. აუცილებელია ორივე მეუღლის მონაწილეობა სასამართლო პროცესში.⁷ იგივე წესი მოქმედებს ამ ქონების წინააღმდეგ წარმოებული დავის შემთხვევაშიც.

თანაქმედების ვალდებულება წარმოადგენს მნიშვნელოვან დანამატსა და შემავსებელს საერთო ქონების ერთობლივი მართვის პრინციპისა. თუ მეუღლე არ იღებს მონაწილეობას ამ მართვაში, რისი ვალდებულებაც მას აწევს, ის პასუხს აგებს მეორე მეუღლის წინაშე.⁸ თუმცა ეს თანაქმედების ვალდებულება სასამართლო წესით გამოძალვადი არ არის.⁹

1. ურთიერთშეთანხმებით მართვა

ურთიერთშეთანხმებით მართვის პირობებში საერთო ქონება შეიძლება განიკარგოს მხოლოდ ერთობლივად. სასამართლო დავა, რომელიც ეხება ამ საერთო ქონებას, წარმოებული უნდა იქნეს ასევე ერთობლივად; მეუღლეებს აქვთ ერთობლივი თანამფლობელობა ამ ქონებაზე. გამომდინარე იმ სირთულეებიდან, რასაც ამგვარი ერთობლივი მართვა წარმოშობს, თითოეული მეუღლე ვალდებულია, მიიღოს თანამონაწილეობა შესაბამის მოქმედებებში. გამონაკლისის სახით ეს თანაქმედების ვალდებულება შეიძლება ჩანაცვლდეს სასამართლოს მიერ.

⁶ *Gaul/Althammer*, in: Soergel, BGB, 13. Aufl., § 1450 Rn. 11.

⁷ *Baur*, Zivilprozessuale Fragen zum Gleichberechtigungsgesetz und zum Familienrechtsänderungsgesetz 1961, FamRZ 1962, 510.

⁸ *Baur*, Zivilprozessuale Fragen zum Gleichberechtigungsgesetz und zum Familienrechtsänderungsgesetz 1961, FamRZ 1962, 42.

⁹ *Gaul/Althammer*, in: Soergel, BGB, 13. Aufl., § 1451 Rn. 5.

⁴ BGHZ 111, 255.

⁵ *Gaul/Althammer*, in: Soergel, BGB, 13. Aufl., § 1450 Rn. 14.

2. პასუხისმგებლობა

საერთო ქონების პასუხისმგებლობის ნაწილში ერთმანეთისაგან უნდა გაიმიჯნოს კანონის ძალით წარმოშობილი ვალდებულებები და გარიგებისმიერი ვალდებულებები. კანონის ძალით წარმოშობილი ვალდებულებებისათვის, მაგალითად, დელიქტიდან ან უსაფუძვლო გამდიდრებიდან, საერთო ქონება პასუხს აგებს. უსაფუძვლო გამდიდრების შემთხვევაში იმ გარიგებიდან, რომელიც მეორე მეუღლის თანხმობას საჭიროებდა, ამ თანხმობის არარსებობის პირობებში – მხოლოდ მაშინ – თუ ეს საერთო ქონება უსაფუძვლოდ გაიზარდა (სკ-ის 1170 III მუხლი).

გარიგებების საფუძველზე, საერთო ქონების რეჟიმის არსებობის პირობებში, საერთო ქონება პასუხს აგებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს გარიგება დადებულია მეუღლეების მიერ ერთობლივად ან ერთი მეუღლის მიერ მეორე მეუღლის თანხმობის არსებობის პირობებში. ასევე იმ შემთხვევებში, როდესაც, გამონაკლისის სახით მეუღლეს ჰქონდა დამოუკიდებლად მოქმედების უფლება.

ვალდებულებები, რომლებიც წარმოიშობა ინდივიდუალურ ქონებასთან დაკავშირებული უფლებებიდან ან მისი ფლობიდან, ვერ იქნება საერთო ქონების პასუხისმგებლობის საფუძველი.

საერთო ქონების პასუხისმგებლობის პირობებში, საერთო მართვიდან გამომდინარე, მეუღლეები ასევე პირადად და სოლიდარულად აგებენ პასუხს. სოლიდარული მოვალეების რეგრესის დროს (სკ-ის 473 მუხლი) გარე ურთიერთობაში შესრულებული ვალი შუაზე იყოფა და შემსრულებელ მეუღლეს უფლება აქვს, მოითხოვოს მეორისაგან სანახევრო შესრულება (1169-ე მუხლის ანალოგიით).

III. ერთი მეუღლის მიერ განხორციელებული განკარგვა

სკ-ის 1160 II მუხლის მიხედვით, ერთი მეუღლის მიერ განხორციელებული საერთო ქონების ნაწილის განკარგვა ვერ იქნება ბათილი მხოლოდ იმის გამო, რომ მეორე მეუღლემ არ

იცოდა გარიგების შესახებ და არ ეთანხმებოდა მას. დანაწესი შეიცავს მხოლოდ ჩამონათვალს იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს განკარგვა ძალში რჩება მიუხედავად მეორე მეუღლის პროტესტისა. შემთხვევას, როდესაც განკარგვა ბათილია ამ პროტესტის საფუძველზე, ნორმის ინტენციიდან და საერთო საკუთრების ინსტიტუტის სისტემური განმარტებიდან გამომდინარეობს, რომ ეს განკარგვა მაინც შეიძლება ბათილდეს რაიმე სხვა გარემოების საფუძველზე, რომელიც, მართალია, თავად ნორმაში ნახსენები არ არის, თუმცა იგულისხმება.

გერმანიაში მოცემული პრობლემა მოწესრიგებულია **Schlüsselgewalt**-ის ინსტიტუტის ფარგლებში¹⁰ (გსკ-ის 1357-ე პარაგრაფი), რისი გადმოტანაც მორგებული ფორმით საქართველოში აუცილებელია, წინააღმდეგ შემთხვევაში სკ-ის 1160 II მუხლი, საბოლოო ჯამში, თითოეულ მეუღლეს საშუალებას მისცემდა შეუზღუდავად განეკარგა საერთო ქონება, მიუხედავად მეორე მეუღლის პროტესტისა. ამ რეცეფციის ფარგლებში, ზემოთ ხსენებული არგუმენტებიდან გამომდინარე, ტელეოლოგიური განმარტების გზით, სკ-ის 1160 II მუხლით გათვალისწინებული განკარგვის წინაპირობა უნდა იყოს ის, რომ ეს განკარგვა ხდებოდეს და აუცილებელი იყოს ოჯახის საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის (*zur angemessenen Deckung des Lebensbedarfs der Familie*).

1. განკარგვის გარიგება

სკ-ის 1160 II მუხლი ეხება მხოლოდ განკარგვის გარიგებებს¹¹, რომელიც ხორცილდება ერთი მეუღლის მიერ საერთო ქონებასთან დაკავშირებით. დოგმატურად ეს დანაწესი შეი-

¹⁰ თუმცა გერმანიაში **Schlüsselgewalt** ეხება მხოლოდ მავალდებულებელ გარიგებებს, რომლითაც იბოჭება ასევე მეორე მეუღლეც.

¹¹ ის. განკარგვის გარიგებებთან დაკავშირებით *მაისურაძე*, განკარგვით ხელყოფის კონდიქცია ქართულ და გერმანულ სამართალში, *შედარებითი სამართლის ჟურნალი* 8/2020, 12-ე და მომდევნო გვერდები; *რუსიაშვილი*, გამიჯვნის პრინციპი ქართულ სანივთო სამართალში, *შედარებითი სამართლის ჟურნალი* 1/2019, 20-ე და მომდევნო გვერდები; *რუსიაშვილი*, კაზუსები სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, 2015, 257-ე და მომდევნო გვერდები.

ძლება გაგებულ იქნეს, როგორც წარმომადგენლობის უფლებამოსილების მინიჭება განკარგვითი გარიგების დადებისას: მეუღლე, რომელიც დებს ამ გარიგებას ამავდროულად წარმომადგენს მეორე მეუღლეს და გარიგება იდება ორივეს სახელით, თუმცა ეს გადაწყვეტა საკმაოდ შორს დგას ნორმის სიტყვა-სიტყვითი განმარტებიდან და გარდა ამისა, თუ ამ შემთხვევაში წარმომადგენლობითი უფლებამოსილებაა მინიჭებული, ის გამომხმობადიც უნდა იყოს, რასაც ნორმა არ ითვალისწინებს, ამიტომაც რეგულაცია უნდა გავიგოთ, როგორც განკარგვის უფლებამოსილების მინიჭება მხოლოდ საკუთარი სახელით, ოჯახის საჭიროებების დასაფარად.

2. „ოჯახის საჭიროებების დასაფარად“

საგნის განკარგვა საერთო ქონებიდან უნდა ხდებოდეს ოჯახის საჭიროებების დასაფარად. ეს ცნება კავშირშია სარჩოს მინიჭების მოთხოვნის მასშტაბთან სკ-ის 1182, 1885-ე მუხლების მიხედვით.¹² ამიტომაც, საჭიროებებს განეკუთვნება მხოლოდ ოჯახის წევრებისათვის საკვების შესაძენად თანხის მოპოვება, ისევე, როგორც ტანსაცმლის, საოჯახო მეურნეობისათვის აუცილებელი ნივთების, სათამაშოებისა და სასწავლო მასალის მოპოვება. გარდა ამისა, ამ კატეგორიაში ექცევა, მაგალითად, ოჯახის დასასვენებლად წაყვანისათვის თანხის გამოსათავისუფლებლად ან ელექტრომომმარაგებელთან¹³ თუ ტელესაკომუნიკაციო კომპანია-სთან¹⁴ გარიგების დადებისათვის ნივთის განკარგვა. ასევე: ადვოკატის დაქირავება იმ დავაზე, რომლის შედეგებიც მთლიანი ოჯახისათვის დგება¹⁵, საოჯახო მანქანის გარემონტება¹⁶ და ოჯახის წევრების ჯანმრთელობის დაზღვევის ხელშეკრულების დადება. ამავე კატეგორიაში უნდა გაერთიანდეს სამომხმარებლო

გარიგებები, თუ ისინი ოჯახის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას ემსახურება.¹⁷

დიდი მოცულობის გარიგებები (სახლის შეძენა), რომელთა შეჩერებაც და უკუქცევაც უპრობლემოდ არის შესაძლებელი, სკ-ის 1160 II მუხლის ქვეშ არ ერთიანდება. მეუღლეს არ აქვს უფლება, ოჯახური ერთობის გვერდზე გადადებით, ამგვარ მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილება დამოუკიდებლად მიიღოს და განკარგოს მის მოსაპოვებლად ოჯახის საერთო საკუთრება. თუ რა ჩაითვლება „დიდ მოცულობად“ უნდა გადაწყდეს ოჯახის მატერიალური მდგომარეობიდან და კოოპერაციის ხარისხიდან გამომდინარე.¹⁸ ამიტომაც, ჩვეულებრივ, განკარგვა ბათილია, თუ ის ხდება მოგზაურობის თანხების აკუმულირებისათვის, თუ მოგზაურობასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილება მანამდე ყოველთვის საერთო კონსენსუსის საფუძველზე მიიღებოდა.¹⁹ იგივე ითქმის მშენებლობაში ფულის დაბანდებასთან დაკავშირებით.²⁰ სახლის შესაძენად დაქირავებული მაკლერისათვის პროვიზიით გადახდა ასევე აღარ წარმოადგენს ოჯახის საჭიროებას, თუ ამ სახლის შეძენა მანამდე მეუღლეებს შორის შეთანხმებული არ ყოფილა²¹. ასევე: ბინის ქირავნობის ხელშეკრულების დადება, სატელეფონო კომუნიკაცია სხვა ქვეყანაში განსაკუთრებით მაღალ ფასად, რომელიც აღემატება ოჯახის ფინანსურ შესაძლებლობებს.²²

ზემოთ აღწერილი წინაპირობების საფუძველზე განხორციელებული დასაშვები განკარგვის სამართლებრივი შედეგია მისი სანივთოსამართლებრივი ნამდვილობა, როგორც მეუღლის, ასევე მესამე პირების წინაშე.

¹² BGHZ 94, 1.

¹³ BGH NJW-RR 2013, 897; *Luther*, Vom Ende der Schlüsselgewalt, FamRZ 2016, 271.

¹⁴ BGH NJW 2004, 1593

¹⁵ OLG Düsseldorf FamRZ 2011, 35

¹⁶ LG Freiburg FamRZ 1988, 1052

¹⁷ *Löhnig*, Verbrauchergeschäfte mit Ehegatten - zum Verhältnis von Verbraucherschutz und Schlüsselgewalt, FamRZ 2001, 135.

¹⁸ BGHZ 94, 1

¹⁹ OLG Köln FamRZ 1991, 434,

²⁰ BGH FamRZ 1989, 35,

²¹ OLG Oldenburg FamRZ 2011, 37.

²² BGH NJW 2004, 1593.

IV. მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება

მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება რჩება საერთო ქონების მიღმა. სკ-ის 1161-ე მუხლის მიხედვით, მას განეკუთვნება ქონება, რომელიც მეუღლეს ეკუთვნოდა ქორწინებამდე და ქორწინების ფარგლებში ჩუქებითა და მემკვიდრეობით მიღებული ქონება.

საერთო ქონებისაგან გამოსაცალკევებელია არაგადაცემადი სიკეთეები. სიკეთეები, რომელთა სხვისთვის გადაცემაც გარიგების ფარგლებში შეუძლებელია, ასევე ვერ იქცევა მეუღლეთა საერთო საკუთრებად სკ-ის 1158 I მუხლის მიხედვით. ამგვარი სიკეთეებია: უზუფრუქტი, არაგასხვისებადი წილი საზოგადოებაში, ხელფასის ის ნაწილი, რომელზეც არ შეიძლება მიექცეს იძულებითი აღსრულება, პიროვნული უფლება, მოთხოვნა, რომელიც დათმობაუუნაროა (მათ შორის გარიგებისმიერი აკრძალვის გამო).

ინდივიდუალური საკუთრება რჩება მეუღლეთა ერთპიროვნულ და შეუზღუდავ მმართველობაში. გამომდინარე იქიდან, რომ ზემოთ ხსენებული არაგადაცემადი სიკეთეები მხოლოდ მათი ამ ხასიათის გამო არ ხდება საერთო საკუთრება, მათი სუროგატები და მათგან მიღებული ნაყოფი საერთო საკუთრებად იქცევა (თუ, რა თქმა უნდა, ისინი, თავის მხრივ, გადაცემადი არიან).

მეუღლეთა შორის ჩუქება (**ehebedingte zuwendung**) (გამონაკლისის სახით, ასევე მეორე მეუღლის ნათესავის მიერ განხორციელებული ჩუქება) ექვემდებარება სპეციალურ ქონებრივ რეჟიმს და არ წარმოადგენს სკ-ის 1161 ბ) მუხლის გაგებით ჩუქებას.²³ ამ გადაწყვეტის უკან დგას ის მოსაზრება, რომ ამ ტიპის ურთიერთობის ფარგლებში ქონებრივი სიკეთეების მინიჭება ემსახურება არა მეორე მხარის უსასყიდლოდ გამდიდრებას, არამედ იმ მიზანს, რომ ჩუქება ხელს შეუწყობს საოჯახო ერთობის მონყობას, შენარჩუნებასა და უზრუნველყოფას. ის ხორცილდება იმ განცდით და მოლოდინით, რომ ეს საოჯახო ერთობა იქნება მყარი, სულ მცირე გასტანს გარკვეული, მნი-

შენელოვანი პერიოდის განმავლობაში და თავად მჩუქებელ მეუღლესაც ექნება ამ ჩუქების საგნით სარგებლობის შესაძლებლობა. სწორედ ეს წარმოდგენა განაპირობებს ამ ჩუქების საფუძველს.

მეუღლეთა შორის ჩუქების მიზანი განპირობებულია ოჯახური ერთიანობის გამყარების სურვილით. თუ, ამის საწინააღმდეგოდ, რაიმე ქონებრივი სიკეთის გადაცემა ხდება მეორე მეუღლის უსასყიდლოდ დაჯილდოების მიზნით, დამოუკიდებლად ზემოთ ხსენებული კონტექსტისა, მაშინ სახეზეა ჩვეულებრივი ჩუქება.²⁴

მეუღლეთა შორის ჩუქება შემოსაზღვრულია მხოლოდ კონკრეტული საგნების გადაცემით, თუ ამის საპირისპიროდ ერთ-ერთ მეუღლე წლების განმავლობაში მეორე მეუღლის ფულით, ნივთობრივი და შრომითი შესრულებებით აგროვებს საოჯახო ქონების შესაძენ კაპიტალს, აქ სახეზე აღარ არის მეუღლეთა შორის ნაჩუქრობა.

როგორც აღინიშნა, მეუღლეთა შორის ჩუქება არ წარმოადგენს ნაჩუქრობას სკ-ის 521-ე მუხლის გაგებით, არამედ მიძღვნას ოჯახური ერთობის საფუძველზე, რომელიც ოჯახის ჩაშლის შემთხვევაში შეიძლება უკუიქცეს სკ-ის 398-ე მუხლის მიხედვით,²⁵ რადგან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ოჯახური ერთიანობის გაგრძელება წარმოადგენს მის განმაპირობებელ საფუძველს ამ დანაწესის გაგებით. თუმცა 398-ე და მომდევნო მუხლებით უკუიქცევა გამორიცხულია, თუ გამცემ მეუღლეს შეუძლია გადაცემული ასევე საერთო ქონების გაყოფის ფარგლებში უკან მოითხოვოს სკ-ის 1164, 1168 I მუხლების მიხედვით, რის გამოც უკუიქცევის ეს მოდუსი მხოლოდ მაშინ გამოიყენება, როდესაც გადაცემული მეორე მეუღლის ინდივიდუალური საკუთრება ხდება, რომლის შემთხვევაშიც ხსენებული გაყოფის მოთხოვნა არ გამოიყენება.

²³ BGHZ 116, 167; BGH, NJW-RR 90, 386, 387.

²⁴ BGHZ 116, 167

²⁵ იხ. ამასთან დაკავშირებით, რუსიაშვილი, კაზუსები სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 2015, 70-ე და მომდევნო გვერდი.

V. ერთ-ერთი მეუღლის ვალის დაფარვის წესი

სკ-ის 1170-ე მუხლი შეიცავს მეუღლეთა ინდივიდუალური ვალების დაფარვის წესს. ამ დანაწესის პირველი ნაწილის მიხედვით, ერთ-ერთი მეუღლის ვალის დასაფარავად გადახდევინება შეიძლება მოხდეს მისი ქონებიდან ან/და თანასაკუთრებაში მისი წილიდან, რომელსაც იგი მიიღებდა ქონების გაყოფის შემთხვევაში. ეს ფორმულირება საკმაოდ ბუნდოვანია და ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ გადახდევინება ხდება მეუღლის წილიდან საერთო ქონებაში, რომელიც რეალურად არ არსებობს, გამომდინარე იქიდან, რომ მეუღლეთა საერთო ქონება წარმოადგენს თანაზიარ და არა წილობრივ თანასაკუთრებას, სადაც თითოეულ მეუღლეს გაყოფამდე (თუნდაც აბსტრაქტულად) გამოცალკევებადი ნახევარი წილიც კი არ ეკუთვნის, საიდანაც მოხდებოდა გადახდევინება. გარდა ამისა, ეს დანაწესი მისი პირდაპირი გაგებისას წინააღმდეგობაში მოდის მეორე ნაწილთან, სადაც საუბარია იმაზე, რომ პირდაპირი გადახდევინება შეიძლება მოხდეს მხოლოდ აღებული ვალის ოჯახის ინტერესებისათვის გამოყენების შემთხვევაში.

ამიტომაც სკ-ის 1170 I მუხლი უნდა გავიგოთ იმგვარად, რომ მეუღლის პირადი ვალისათვის გადახდევინება ხდება არა აბსტრაქტული წილიდან საერთო საკუთრებაში, არამედ მოთხოვნიდან საერთო საკუთრების გაყოფასთან (სკ-ის 1164-ე მუხლი) და კონკრეტული წილის მიღებასთან დაკავშირებით. ანუ კრედიტორს, თუ მოვალე მეუღლის პირადი ქონება ვალის დასაფარად საკმარისი არ არის, შეუძლია „მინვდეს“ სკ-ის 1164-ე მუხლიდან გამომდინარე გაყოფის მოთხოვნას, დააყადლოს ის იძულებითი აღსრულების ფარგლებში და შემდეგ მოითხოვოს ამ გაყოფილი წილიდან დაკმაყოფილება.

ვალის ოჯახის ინტერესებისთვის გამოყენების შემთხვევაში პასუხს აგებს საერთო ქონება (სკ-ის 1170 II მუხლი). დანაშაულით მოპოვებული ქონების შემთხვევაში პასუხს აგებს კონკრეტული საერთო საკუთრებაში მყოფი ნივთი

თუ ნივთები, რომელთა შეძენაც მოხდა დანაშაულის საფუძველზე.

მეუღლეები ყოველთვის აგებენ პასუხს თავთავიანთი პირადი ქონებით (ინდივიდუალური ნივთები, ქორწინებამდე არსებული ქონება, რომელიც არ გახდა საერთო საკუთრება) პირადი ვალებისათვის, გარდა ამისა, ასევე მეორე მეუღლის ვალდებულებისათვის, თუ საქმე ეხება სოლიდარულ ვალდებულებას.

ზემოთ განმარტებული პრინციპების მიხედვით პასუხისმგებლობა არ არის დისპოზიციური და არ შეიძლება შეიცვალოს საქორწინო შეთანხმებით. თუმცა კონკრეტული გარიგებების ფარგლებში მეუღლეებს შეუძლიათ შეზღუდონ მესამე პირის წინაშე პასუხისმგებლობა მხოლოდ საერთო ქონებიდან ან მხოლოდ ინდივიდუალური ქონებიდან პასუხისმგებლობით.²⁶

საერთო ქონებაზე იძულებითი აღსრულების მისაქცევად კრედიტორი საჭიროებს სააღსრულებო ფურცელს ორივე მეუღლის წინააღმდეგ. მაგრამ, ამის მიუხედავად, მას შეუძლია უჩივლოს მხოლოდ ერთ მეუღლეს საერთო ქონებიდან წარმომდგარი ვალდებულებისათვის და პასუხი აგებინოს მისი ინდივიდუალური ქონებით.²⁷

VI. საქორწინო ხელშეკრულება

სკ-ის 1172-1181-ე მუხლები აწესრიგებენ საქორწინო ხელშეკრულების მეშვეობით მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობების რეგლამენტირებას. საქორწინო ხელშეკრულების მეშვეობით მეუღლეებს ხელწინფებათ კანონიერი ქონებრივი რეჟიმისაგან (სკ-ის 1158-ე და მომდევნო მუხლები) განსხვავებული ქონებრივი რეჟიმის დადგენა.

საქორწინო ხელშეკრულების შემთხვევაშიც, ისევე, როგორც ყველა სხვა ხელშეკრულების დროს, მოქმედებს კერძო ავტონომიის პრინციპი, რომელიც იზღუდება ზოგადი წესების გარდა, ასევე სკ-ის 1172-ე და მომდევნო მუხლებში მოცემული რეგულაციით.

²⁶ Tiedtke FamRZ 1975, 538

²⁷ Tiedtke FamRZ 1975, 538.

საქორწინო ხელშეკრულების მოქმედების არეალი შეიძლება გადაიკვეთოს მეუღლეთა შორის დადებულ სხვა გარიგებებთან. საქორწინო ხელშეკრულებით ქონებრივი რეჟიმის მონესრიგება არ გამოორიცხავს მხარეებს შორის იმავე საგანთან დაკავშირებით სხვა გარიგებების დადებას. ამ ტიპის ხელშეკრულებების კონკურენცია საქორწინო ხელშეკრულების რეგლამენტაციასთან შემდეგ საკითხს წარმოშობს: უთანაბრდება თუ არა მათი რეგულაცია, ფუნქციურად და მხარეთა განზრახვის მიხედვით, საქორწინო ხელშეკრულებას – ამ შემთხვევაში აუცილებელია სკ-ის 1174-ე მუხლში განერილი ფორმის დაცვა. თუ მეუღლეები ცხოვრობენ კანონისმიერ (სკ-ის 1158-ე და მომდევნო) ქონებრივ რეჟიმში, საერთო საკუთრებად ქცეული ქონების ცალკე გამოყოფა და ერთი მეუღლისათვის მიკუთვნება დასაშვებია მხოლოდ საქორწინო ხელშეკრულებით.²⁸

1. ქონებრივი რეჟიმის მონყობა საქორწინო ხელშეკრულებით

ქართველი კანონმდებელი მეუღლეებს ორ არჩევანს სთავაზობს: არ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება და მაშინ მათ შორის წარმოიშობა საერთო ქონების კანონისმიერი რეჟიმი (სკ-ის 1158-ე და მომდევნო მუხლები), რომლის დროსაც ქორწინების განმავლობაში მოპოვებული (ცალკეული გამონაკლისების გარდა) იქცევა მეუღლეთა საერთო ქონებად, ან დადონ საქორწინო ხელშეკრულება და, სკ-ის 1176-ე მუხლით გათვალისწინებულ ფარგლებში, თავად შეიმუშაონ მათთვის ხელსაყრელი ქონებრივი რეჟიმი.

2. ხელშეკრულების დადება და მისი ნამდვილობა

საქორწინო ხელშეკრულების დადება და მისი ნამდვილობა წესრიგდება სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი ნაწილის მიხედვით, თუმცა გასათვალისწინებელია სკ-ის 1174-ე მუხლში დაფიქსირებული ფორმა და შეზღუდული ქმედუ-

ნარიანის მიერ ამ ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებული სპეციალური რეგულაცია (1175); ამასთანავე, შინაარსობრივი მოთხოვნები – სკ-ის 1176, 1179-ე მუხლები. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება საცილო გახდეს ასევე ზოგადი წესების მიხედვით. მაგალითად, იძულების გამო, თუ ერთმა მომავალმა მეუღლემ თავის მოკვლის მუქარით აიძულა მეორე მხარე, დაედო ეს გარიგება.²⁹

არასრულწლოვანს საქორწინო ხელშეკრულების დადება შეუძლია მხოლოდ კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობით. მიუხედავად იმისა, რომ არასრულწლოვანი ვერ შევა ქორწინებაში და ეს წესი უგამონაკლისოდ მოქმედებს, კანონი მას მაინც ანიჭებს კანონიერი წარმომადგენლის მეშვეობით საქორწინო ხელშეკრულების დადების შესაძლებლობას. ამგვარი ასინქრონულობა დიდი ალბათობით კანონმდებლის გამორჩენითაა განპირობებული, რომელსაც დაავიწყდა საოჯახო სამართლის რეფორმის ფარგლებში ამ დანაწესის ამოშლა ან გადაკეთება: ალოგიკურია, რომ სამართალი „არ ანდობდეს“ არასრულწლოვანსა და მის წარმომადგენელს ქორწინებასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობასა და კომპეტენციას, თუმცა ამავდროულად ანიჭებდეს მათ საქორწინო ხელშეკრულების დადების უფლებას, რითიც შეიძლება მეტწილად განპირობებული იყოს მომავალი თანაცხოვრების განმავლობაში პიროვნული და ქონებრივი უფლებები.

მაგალითად, გერმანიაში იმავე სარეფორმო პაკეტის ფარგლებში („ბავშვთა დაცვა ნაადრევი ქორწინებისაგან“) უკვალოდ ამოიშალა ასევე არასრულწლოვნის მიერ კანონიერი წარმომადგენლის მეშვეობით საქორწინო ხელშეკრულების დადების შესაძლებლობა.³⁰

სკ-ის 1173 I მუხლის მიხედვით, საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე ასევე მის შემდეგ. ხელშეკრულება მთავრდება ქორწინების გაუქმებასთან ერთად ან მისი გამაუქმებელი ხელშეკრულების დადებით. ამ გამაუქმებელი ხელშეკრულების დადება მეუღლეებს შეუძლი-

²⁸ BGHZ 65, 79.

²⁹ BGH NJW-RR 1996, 1282.
³⁰ შდრ. გსკ-ის 1411-ე პარაგრაფი.

ათ დროის ნებისმიერ მომენტში (სკ-ის 1180-ე მუხლი). გარდა ამისა, საქორწინო ხელშეკრულების დადება შეუძლიათ მხოლოდ მეუღლეებს ან დანიშნულებს, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ის მხოლოდ დაქორწინების შემდეგ იძენს ძალას (სკ-ის 1173 II მუხლი).

ქორწინებამდე დადებული ხელშეკრულება ძალაში შედის მხოლოდ დაქორწინების შემდეგ და უქმდება მისი ჩაშლის შემთხვევაში, ამასთან ჩაშლა სახეზეა, თუ მომავალმა მეუღლეებმა გაურკვეველი ვადით გადადეს ქორწინება, სხვა პირზე იქორწინეს და ა. შ., მაშინაც კი, როდესაც ეს ქორწინება საბოლოოდ მაინც შედგა, თუმცა მეუღლეების საერთო ნებიდან აღარ იკითხება კავშირი მანამდე დადებულ საქორწინო ხელშეკრულებასა და საბოლოოდ მაინც შემდგარ ქორწინებას შორის.

საქორწინო ხელშეკრულების დადებისათვის აუცილებელია, რომ პირები, სულ მცირე, დანიშნული მაინც იყვნენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოქმედებს სკ-ის 56 I მუხლი, დამოუკიდებლად შემდგომში ამ პირებს შორის ქორწინების შედგომა-არშედეგობისა.³¹

საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს მხოლოდ წერილობით და დადასტურდეს სანოტარო წესით. სკ-ის 1174-ე მუხლში განერილი ამ ფორმასავალდებულოობით უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს მხარეთა გაფრთხილება (დაცვა ნაჩქარევი გადაწყვეტილებებისაგან), სიცხადე, მტკიცების გამარტივება და ნოტარიუსის მიერ მხარეთათვის რჩევა-დარიგების მიცემა. ფორმასავალდებულოობა ვრცელდება ასევე წინარე საქორწინო ხელშეკრულებაზე³² და გაუქმების ხელშეკრულებაზე³³. ფორმის დაცვისათვის აუცილებელი ნოტარიული დადასტურება უნდა მოხდეს ორივე მხარის ერთდროული თანამყოფობის პირობებში. მხოლოდ ერთი მხარის მიერ წერილობით შედგენილი დოკუმენტის ნოტარიუსთან წაღება და დადასტურება საკმარისი არ არის. თუმცა დასაშვებია გარიგების დადასტურების პროცესში წარმომადგენლობა. წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების მინიჭება არ არის ფორმა-

სავალდებულო (სკ-ის 107 II მუხლი). ფორმის ნაკლი იწვევს საქორწინო ხელშეკრულების ბათილობას 59 I, ვარ. 1 მუხლის მიხედვით.

3. მოქმედება მესამე პირთა მიმართ

ქორწინება და ქორწინების განმავლობაში მეუღლეთა ქონებრივი რეჟიმი განაპირობებენ ასევე მესამე პირებთან ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილებას (სკ-ის 1160 II მუხლი). თუ მეუღლეები ათანხმებენ ცვლილებას ამ ქონებრივ რეჟიმში ან უკუაქცევენ მათ მიერ შეთანხმებულ კანონისმიერი პარადიგმიდან გადახვევას, გათვალისწინებული უნდა იქნეს მესამე პირთა ინტერესები – ჰქონდეთ ზუსტი წარმოდგენა იმასთან დაკავშირებით, თუ რისი უფლებები აქვს და რისი უფლებები არ აქვს მეუღლეს, რომელთანაც ის შედის ურთიერთობაში. სამწუხაროდ, ქართული სამართალი გერმანულისაგან განსხვავებით არ ითვალისწინებს საქორწინო ხელშეკრულების გასაჯაროების შესაძლებლობას, მისი რეგისტრაციის გზით. ამ მოცემულობაში კი, პუბლიკაციის მომენტის გარეშე, მეუღლეთა შორის შეთანხმებას ვერ ექნება ძალა მესამე პირთა წინაშე და ამ პირთა მიმართ ისევ კანონისმიერი პარადიგმა უნდა დარჩეს ძალაში (მაგალითად, სკ-ის 1160 II მუხლი).

VII. საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსი

სკ-ის 1176-ე მუხლი აწესრიგებს ქორწინების ხელშეკრულებით მეუღლეთა ქონებრივი რეჟიმის კერძო ავტონომიის პრინციპის საფუძველზე რეგლამენტაციას. მასში განერილია, თუ რა შინაარსის უნდა იყოს საქორწინო ხელშეკრულება.

1. საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსი: ქონებრივი რეჟიმები

1176-ე მუხლის მიხედვით, ცალსახად დასაშვებია 1158-ე და მომდევნო მუხლებში მოცემული „საერთო ქონებრივი რეჟიმისაგან“ გადახვევა, როგორც ერთი, ისე მეორე მიმართულებით – მთლიანი ქონების (არა მხოლოდ ქორწინ-

³¹ BayObLGZ 1957, 51.

³² BGH FamRZ 1966, 492.

³³ OLG Frankfurt a. M. FamRZ 2001, 1524.

ნების განმავლობაში შექცენილის) გაერთიანებულ ქონებად ქცევა (სკ-ის 1176 III, ვარ. 1 მუხლი) ან, პირიქით, სრული ქონებრივი სეპარაციის რეჟიმის შერჩევა (სკ-ის 1176 III, ვარ. 2 მუხლი). ასევე დასაშვებია ამ ორი მოცემულობის კომბინირება: ცალკეული ტიპის საგნების გაერთიანებულ ქონებად ქცევა და დანარჩენის ისევე მეულღეთა ინდივიდუალურ საკუთრებაში დატოვება. ხელშეკრულებაში დასაშვებია ასევე საოჯახო ხარჯების განევის წესის რეგლამენტაცია (სკ-ის 1177-ე მუხლი).

საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განისაზღვროს მთლიანი ქონებრივი რეჟიმის გარდა ასევე კანონისმიერი ქონებრივი რეჟიმის ფარგლებში საერთო ქონების მართვის განსხვავებული წესი (სკ-ის 1176 II მუხლი).

რაც იკრძალება, არის ე. წ. „ფანტაზიის ნაყოფი-ქონებრივი რეჟიმები“³⁴, რომელიც წარმოადგენს არა კანონით აღიარებული ქონებრივი რეჟიმების კომბინაციას, არამედ სრულებით სხვა, მეულღეთა მიერ მოფიქრებულ ქონებრივ წესრიგს (მაგალითად, მთლიანი ქონება პირველი ხუთი წლის განმავლობაში ერთი მეუღლის საკუთრება ხოლო მომდევნო ათი წლის განმავლობაში – მეორე მეუღლის). ამ ტიპის ქონებრივი რეჟიმის მოუხელთებლობისა და მათი მომწესრიგებელი კანონისმიერი პარადიგმის არარსებობიდან გამომდინარე, ამასთან, ქონებრივი რეგლამენტაციის სიცხადის აუცილებლობის გათვალისწინებით, ამგვარი ფანტასმაგორული რეჟიმის შეთანხმება დაუშვებელია. კერძო ავტონომიის ამგვარი შეზღუდვიდან გამომდინარე საუბრობენ საქორწინო ხელშეკრულებით ქონებრივი რეჟიმის რეგულირების „ტიპოლოგიურ განერილობაზე“.³⁵

2. კერძო ავტონომიის ზღვარი საქორწინო ხელშეკრულებისას

საქორწინო ხელშეკრულების შემთხვევაში კერძო ავტონომია, პირველ რიგში, ზღვარდადებულია ქონებრივი კუთვნილების შემცვლელი შეთანხმების მოქმედების ნაწილში, რადგან

ეს მოქმედება სამოქალაქო ბრუნვის ინტერსებიდან გამომდინარე უნდა დაექვემდებაროს საწინვოსამართლებრივი მოწყობის ჩარჩოებს. კერძო ავტონომია არ ვრცელდება ქონებრივი რეჟიმის იმ ტიპის რეგლამენტაციებზე, რომლებიც იმპერატიულად იცავენ ერთ-ერთ მეულღეთაგანს ან მესამე პირებს: საერთო ქონების პასუხისმგებლობა ვალეებისათვის არ შეიძლება შეიზღუდოს კრედიტორის მიმართ ეფექტით.

მეულღეებს შეუძლიათ თავისუფლად შეცვალონ კანონისმიერი დანაწესები, ქონების საერთო საკუთრებად გადაქცევის, ამ საერთო ქონების გაყოფის, ქორწინების შემდგომი სარჩოს გადახდის წესთან დაკავშირებით. შეუძლიათ მთლინად შეცვალონ გაყრის შემდგომი მავალდებულებელი მოთხოვნების პროგრამა.³⁶

3. საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსის კონტროლი 1179 I, II მუხლის საფუძველზე

1179-ე მუხლი იმპერატიულად აწესებს იმას, თუ რისი შეცვლა არ შეიძლება საქორწინო ხელშეკრულებით. ეს არის: 1. მეულღეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა; 2. მშობლების უფლება-მოვალეობანი შვილების მიმართ; 3. საალიმენტო მოვალეობანი და – დავის შემთხვევაში – სასამართლოში მიმართვის უფლება (სკ-ის 1179 I მუხლი)

სკ-ის 1179 II მუხლი ითვალისწინებს ასევე ღია დათქმას, რომელიც სამართლის შემფარდებელს საშუალებას აძლევს, პირველი ნაწილით გაუთვალისწინებელ შემთხვევებშიც კი არანამდვილად გამოაცხადოს საქორწინო ხელშეკრულება, თუ მიიჩნევს, რომ მისი პირობები მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეულღეს.

განქორწინების შემდგომ წარმოშობილი მოთხოვნების არაიმპერატიულობამ არ უნდა გამოიწვიოს ამ განქორწინების სამართლებრივი შედეგების დაცვის მიზნის ჩაშლა. სკ-ის 1179 I, II მუხლის მიხედვით, კერძო ავტონომიის ზღვარს ამ შემთხვევაში წარმოადგენს სამართლებრივი შედეგების იმგვარი მოწყობა, რომელიც

³⁴ *Kanzleiter*, in Münchener Kommentar BGB, 6. Auflage 2013, § 1408 Rn. 13.
³⁵ OLG Schleswig NJW-RR 1996, 134.

³⁶ BGH NJW 2004, 933; BGH NJW 2013, 457; FamRZ 2017, 887.

მხოლოდ ცალმხრივად ანაწილებს ვალდებულებათა ტვირთს და ვერ იქნება გამართლებული ოჯახური ურთიერთობის თავისებურებით. ის წარმოადგენს დავალდებულებული მეუღლისათვის ტვირთს, რომლის ზიდვა მას არ შეიძლება მოეთხოვოს. გადამწყვეტი დროითი მომენტი არის საქორწინო ხელშეკრულების დადების მომენტი.

ამგვარი ცალმხრივად დატვირთვის დასაადგენად აუცილებელია ინდივიდუალური შემთხვევის მთლიანობაში შეფასება; განსაკუთრებით, შემოსავლებისა და ქონებრივი მდგომარეობის, დაგეგმილი თუ უკვე განხორციელებული ცხოვრების დონისა და ამ შეთანხმების გავლენისა მეუღლესა თუ შვილებზე. სუბიექტური თვალსაზრისით გასათვალისწინებელია ხელშეკრულებით დასახული მიზანი და სხვა მამოძრავებელი მოტივები.

ა) „დაცული ბირთვული სფეროს“ შესახებ მოძღვრება

განქორწინებისას მეუღლისათვის მინიჭებულ პოზიციებზე უარი საქორწინო ხელშეკრულებაში უნდა შეფასდეს განქორწინების სამართლებრივი თანმდევი შედეგების კანონისმიერი სისტემატიკის ფარგლებში. ამგვარ შეფასებაში ყველაზე მეტს იწონის სარჩოს გადახდის მოთხოვნა ბავშვზე მზრუნველი მეუღლისათვის ან ქონების გაყოფის იმგვარი წესის შეთანხმება, რომლის შედეგებიც არასრულწლოვან შვილებზეც აისახება (სკ-ის 1179 I, ვარ 1, 2 მუხლი): გამომდინარე იქიდან, რომ ბავშვის ინტერესებს ეხება საქმე, კანონისმიერი რეგულაციები ამ ნაწილში ყველაზე ნაკლებ დისპოზიციურია (სკ-ის 1168-ე მუხლი) თუმცა მოდიფიკაციები სარჩოს სიდიდესა და ხანგრძლივობასთან (ასევე მთლიანი გამორიცხვა) არ არის სრულებით შეუძლებელი, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც მეუღლეებს არ აქვთ ბავშვის ყოლის სურვილი.

გარდა ამისა, განქორწინების სამართლებრივი შედეგების ამ „ბირთვულ სფეროს“ განეკუთვნება სარჩოს გადახდის მოთხოვნა ასაკისა და დაავადებიდან გამომდინარე: ის ასევე მხოლოდ ნაწილობრივ ექვემდებარება მხარეთა დი-

სპოზიციას. თუმცა, აქაც, მათზე უარის თქმა არ არის სრულებით გამორიცხული, თუ ქორწინება უკვე ხანშიშესულ ასაკში შედგა ან უფლებამეკვეცილ მეუღლეს თავადაც შესწევს უნარი ირჩინოს თავი ცხოვრების ბოლომდე.

შემდგომ საფეხურებზე მოთავსებული სამართლებრივი პოზიციები ყველა მეტად ექვემდებარება დისპოზიციას. მათი გადახდის წესის შეცვლა თითქმის თავისუფლად არის შესაძლებელი საქორწინო ხელშეკრულებით. ამის მაგალითია: სარჩო შემოსავლის არქონის გამო (სკ-ის 1183-ე მუხლი). სკ-ის 1183-ე მუხლი წარმოადგენს დისპოზიციურ დანაწესს, თუ საქორწინო ხელშეკრულების დადების მომენტში მეორე მეუღლის მატერიალური სიდუხჭირე არ იყო სავარაუდო.

„ბირთვულ სფეროს“ არ განეკუთვნება ქორწინების განმავლობაში შექმნილი საერთო ქონების გაყოფასთან დაკავშირებული წესები და ამ გაგებით ყველაზე მეტად ექვემდებარება სახელშეკრულებო დისპოზიციას.

სკ-ის 1179 I მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევა ჩვეულებრივ სახეზეა, როდესაც რეგულაცია ბირთვული სფეროდან მთლიანად ან ნაწილობრივ გამორიცხულია მეუღლისათვის საკომპენსაციოდ დამატებითი სარგებლის (მაგალითად, სიცოცხლის დაზღვევის ხელშეკრულების დადება, საიდანაც მეუღლეს აქვს მოთხოვნის უფლება, მეუღლის საპენსიო ფონდში შენატანების განხორციელება და ა. შ.) მინიჭების გარეშე ან ზოგადად რაიმე გამართლების გარეშე.

ბ) დამატებითი გარემოებები

სკ-ის 1179 II მუხლით მონესრიგებული შემადგენლობის დაშვებისათვის მხოლოდ ხელშეკრულების ობიექტური შინაარსი საკმარისი არ არის. აუცილებელია დამატებითი გარემოებების არსებობა. ეს შეიძლება ემყარებოდეს დარღვეულ პარიტეტს ქორწინების ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკებებისას, როდესაც ერთი მეუღლეა დომინანტი, მაგალითად, მეორე მეუღლის მძიმე მდგომარეობის გამოყენება, მისი სოციალური ან ეკონომიკური

დამოკიდებულება მეორე მეუღლეზე, ინტელექტუალური უპირატესობა.

მძიმე მდგომარეობის გამოყენება განსაკუთრებით ხშირია განქორწინების სამართლებრივი შედეგების მომწესრიგებელი საქორწინო ხელშეკრულებების შემთხვევაში, ქორწინებამდე ან მეუღლის ორსულობის მომენტიდან. თუმცა ორსულობა არის მხოლოდ ერთი მითითება მეუღლის დაქვემდებარებულ მდგომარეობაზე და ხელშეკრულებაში მეორე მეუღლის ინტერესების ცალმხრივად გათვალისწინებისათვის ფართო ასპარეზზე. ქონებრივად არაპარიტეტული მდგომარეობის კომპენსაციას შეიძლება წარმოადგენდეს ის ფაქტი, რომ მეორე მეუღლე ფლობს პროფესიულ კვალიფიკაციას და ქორწინების განმავლობაში მას ექნება საკუთარი შემოსავალი, რომელიც მხოლოდ მას რჩება. მძიმე მდგომარეობა სახეზეა ასევე მაშინაც, როდესაც ერთ-ერთ მეუღლეს მისი წარმომავლობის გამო ემუქრება უცხოეთში ექსტრადიცია ან სხვა რაიმე მსგავსი საფრთხის შემცველი ღონისძიება. იგივე შეიძლება ითქვას ხელშეკრულების მხოლოდ ქორწინების დღეს გამორჩენისა და მასზე ხელის არმონერის შემთხვევაში ქორწინების ჩაშლის მუქარის შემთხვევაში.

სკ-ის 1179 II მუხლის შემთხვევის არსებობა შეიძლება განპირობებული იყოს ასევე მესამე პირთა ინტერესების ხელყოფაში. მაგალითად, რჩენაზე უარის თქმა, თუ ეს ტვირთად დაანვება სახელმწიფოს (სოციალური დახმარება). ასევე ბავშვის ინტერესების ხელყოფა მეუღლის რჩენაზე უარის თქმით. ამორალურია, ასევე, მატერიალური საჭიროების მქონე მეუღლის, რომელიც უცხოელია და მხოლოდ ქორწინების წყალობით მიიღო საქართველოში ბინადრობის უფლება, დახმარების გარეშე დატოვება.

ამის საპირისპიროდ, ამორალურობა არ არის სახეზე, თუ მეუღლეები უარს ამბობენ ქორწინებაში შექმნილის საერთო ქონებად ქცევაზე და შემდგომში მის გაყოფაზე, თუ ნათელია, რომ ერთ-ერთი მეუღლე რეალურად ბევრს ვერაფერს შემატებს ამ საერთო ქონებას.

საქორწინო ხელშეკრულების ბათილობის სამართლებრივი შედეგია იმ პარადიგმის აღდგე-

ნა, რომელიც მეუღლეთა მოთხოვნილებებსა და ინტერესებს ყველაზე მეტად შეესატყვისება.³⁷

საქორწინო ხელშეკრულებაზე დასაშვებია გარიგების საფუძვლის მოშლის ინსტიტუტის გამოყენება (სკ-ის 398-ე მუხლი).

გ) ცალკეული პირობის ბათილობა, სკ-ის 62-ე მუხლი

აქცევს თუ არა რომელიმე კონკრეტული პირობის ბათილობა მთლიან ხელშეკრულებას ბათილად, უნდა გადაწყდეს სკ-ის 62-ე მუხლის საფუძველზე. მთლიანი ხელშეკრულება ბათილი, თუ საქორწინო ხელშეკრულების ერთიანობაში შეფასებისას ის ცალსახად არახელსაყრელია ერთ-ერთი მხარისათვის და ეს შინაარსი ვერ იქნება გამართლებული მეორე მხარის ინტერესებით. მაგალითად, მთლიანად ბათილია ისეთი საქორწინო ხელშეკრულება, რომელშიც მეუღლე უარს ამბობს თავის ყველა მოთხოვნაზე მეორე მეუღლის მიმართ.³⁸

საქორწინო და მემკვიდრეობითი ხელშეკრულებების ერთმანეთთან გადაბმისას სკ-ის 62-ე მუხლი არ მოქმედებს.³⁹

დ) უფლების განხორციელების კონტროლი, სკ-ის 8 III მუხლი

მაშინაც კი, როცა საქორწინო ხელშეკრულების რაიმე პირობა ნამდვილია, მასზე მითითება შეიძლება წარმოადგენდეს ნდობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპის ხელყოფას (სკ-ის 8 III მუხლი). მაგალითად, როდესაც განქორწინების სამართლებრივი შედეგების გამორიცხვა ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად მხოლოდ ერთი მხარის ინტერესების ხელმყოფ სურათს გვაძლევს.⁴⁰ ამ შეფასებისათვის გადამწყვეტი მომენტი არის ოჯახის ჩაშლის მომენტი.⁴¹ გადამწყვეტია ის გარემოება, რომ თავდაპირველად მეუღლეთა მიერ ერთსულოვნად დაგეგმი-

³⁷ BGH NJW 2013, 383; NJW 2015, 54.

³⁸ BGH FamRZ 2017, 884.

³⁹ BGHZ 29, 131.

⁴⁰ BGH NJW 2015, 53.

⁴¹ BGH NJW 2005, 139; BGH NJW 2005, 2390.

ლი ტვირთის განაწილება რეალურად აცდენილია იმას, რაც ამ მომენტში სახეზეა.⁴² მაგალითად, რჩენის მოთხოვნა ხელშეკრულებაში გამორიცხული იყო, რადგან მხარეთა მიერ მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე მეორე მეუღლეს უნდა ყოფილიყო შემოსავლის მომტანი

საქმიანობით დაკავებული, თუმცა ქორწინების მიმდინარეობისას მან ამაზე უარი თქვა და ბავშვების აღზრდით დაკავდა.⁴³ გარდა ამისა, ეს ცვლილება სახეზეა ერთ-ერთი მეუღლის მძიმე დაავადებისას.⁴⁴

⁴² BGH NJW 2005, 139.

⁴³ BGH NJW 2013, 461.

⁴⁴ BGH NJW 2008, 1080.